

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ВИМОГАМ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ

Л. С. Лісогор, д. е. н., професор, головний науковий співробітник
сектору регіональних досліджень
центру регіональних досліджень Національного інституту стратегічних
досліджень

В аналітичній записці наведено результати аналізу стану та напрямів удосконалення інструментів для забезпечення відповідності якості професійної освіти вимогам регіональних ринків праці з метою підвищення конкурентоспроможності регіонів. Визначено основні причини збільшення незбалансованості між попитом роботодавців на робітничі кадри та пропозицією з боку регіональних закладів професійно-технічної освіти, для подолання якої запропоновано реалізувати низку заходів щодо нормативно-правового врегулювання та практичної імплементації законодавства.

Висновки та рекомендації

Можливості досягнення динамічного та стабільного соціально-економічного розвитку регіонів залежать від дієвості заходів регіональної політики, спрямованих на забезпечення сталого економічного зростання та ефективного використання трудового потенціалу регіонів. Проте існуюча проблема невідповідності якості підготовки випускників закладів професійно-технічної освіти вимогам роботодавців значно ускладнює процес ефективного використання та розвитку трудового й освітньо-професійного потенціалів регіонів. З метою забезпечення покращення якості професійно-технічної освіти для наближення змісту та якості стандартів професійно-технічної освіти до потреб роботодавців, що сприятиме збалансуванню розвитку регіональних ринків праці та сфери підготовки робітничих кадрів як основи підвищення конкурентоспроможності регіонів, **рекомендується:**

1. Кабінету Міністрів України рекомендувати місцевим органам виконавчої влади за участі відповідних органів місцевого самоврядування, регіональних центрів зайнятості, роботодавців та профспілок:

1) розробити та затвердити практичні рекомендації щодо покращення інформаційного забезпечення моніторингу регіонального ринку праці та

формування середньострокового прогнозу потреби у фахівцях та робітничих кадрах на регіональному ринку праці;

2) створити міжвідомчі робочі групи за участі усіх зацікавлених сторін для розроблення інструментарію проведення моніторингових досліджень потреб регіональної економіки у кадрах (за професіями та видами економічної діяльності) на основі проведення обстежень роботодавців на систематичній основі; організації tracer studies (моніторингу працевлаштування випускників);

3) розробити навчальні програми, програми підвищення кваліфікації для представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти для підвищення результативності здійснення моніторингу регіональних ринків праці на основі використання ресурсів інтегрованої бази даних; покращення цифрових навичок персоналу для ефективного використання інформаційних баз даних (data.gov.ua);

2. Міністерству освіти і науки України:

1) підготувати та подати в установленому порядку проект Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»¹, передбачивши унормування інноваційних засад розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти України шляхом упорядкування розподілу повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування щодо управління існуючою мережею закладів професійно-технічної освіти та прогнозування їх розвитку на регіональному / місцевому рівні; підвищення результативності діяльності регіональних рад професійно-технічної освіти у частині формування та затвердження регіонального замовлення; удосконалення підходів до оцінювання якості освіти й освітніх програм; визначення статусу центрів професійної досконалості як багатофункціональних закладів інноваційного типу, на базі яких можливо отримання якісної формальної / неформальної професійної освіти та здобуття професійних кваліфікацій для усіх вікових груп населення, з використанням освітніх інновацій;

2) розробити порядок сумісного (взаємовизнаного) надання випускникам професійних кваліфікацій роботодавцями і навчальними закладами для поширення дуальної форми навчання; посилення практикоорієнтованого змісту освіти; активно залучати роботодавців до розроблення освітніх програм, практичних посібників шляхом налагодження партнерських відносин та укладання меморандумів про співробітництво із департаментами освіти і науки обласних державних адміністрацій;

3) підготувати та подати в установленому порядку зміни до Плану заходів на 2020–2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері

¹Розробку проекту Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту» передбачено Планом заходів щодо реалізації Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 216-р

професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року»² в частині розроблення та затвердження методичних рекомендацій щодо проведення моніторингу працевлаштування випускників закладів професійно-технічної освіти, який передбачатиме обстеження умов та визначення реального рівня працевлаштування випускників як критерію формування регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів. Результати моніторингу зможуть використовуватися для оцінювання спроможності закладів професійно-технічної освіти забезпечувати якісні освітні послуги відповідно до потреб регіонального ринку праці;

4) підготувати та подати в установленому порядку зміни до Плану заходів щодо реалізації Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року³ в частині розроблення та затвердження методичних рекомендацій з формування середньострокового прогнозу потреби у кадрах на регіональному ринку праці з урахуванням економічних пріоритетів розвитку регіону, визначених у регіональній стратегії, та на основі алгоритму розрахунку потреби у кадрах, що базуватиметься на використанні існуючих інформаційно-статистичних джерел, аналітичних досліджень, пропозицій роботодавців, місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, регіональних рад професійно-технічної освіти;

3. Міністерству освіти і науки України, Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерству розвитку громад та територій України спільно з місцевими органами виконавчої влади, Спільному представницькому органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань роботодавців, Спільному представницькому органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок опрацювати методичні підходи до формування регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів шляхом розроблення та внесення в установленому порядку відповідного проекту нормативно-правового акту щодо Порядку розрахунку прогнозних показників потреби у кадрах на регіональному ринку праці, (зокрема, відсотку задоволення заявлених потреб регіону у кадрах з відповідною освітою) та механізмів використання цих показників (у т.ч. шляхом оприлюднення) для забезпечення відповідності обсягів та структури регіонального замовлення на підготовку кадрів потребам регіональної економіки;

4. Міністерству освіти і науки України, Пенсійному фонду України, Національному агентству кваліфікацій, Державній службі якості освіти України, Державній службі зайнятості України спільно з обласними державними адміністраціями вирішити в установленому порядку питання

²Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.04.2020 № 508-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-planu-zahodiv-a508r>

³Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 216-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/216-2020-%D1%80#Text>

створення інтегрованої інформаційної бази для проведення моніторингу працевлаштування випускників закладів освіти на основі офіційної інформації з Єдиної державної електронної бази з питань освіти та Реєстру застрахованих осіб, який адмініструє Пенсійний фонд, стосовно тривалості періоду працевлаштування та зайнятості випускників на робочих місцях (відповідно до отриманої професії / спеціалізації);

Обґрунтування

Особливої актуальності для забезпечення реалізації трудового потенціалу регіонів в умовах децентралізації набувають питання збалансування розвитку регіональних ринків праці та сфери підготовки робітничих кадрів, створення дієвих інструментів налагодження ефективної координації та взаємозв'язку між роботодавцями та закладами професійно-технічної освіти на регіональному рівні. *Однак однією з найбільш серйозних проблем, що ускладнює вирішення поставлених завдань, залишається недостатня відповідність якості професійно-технічної освіти вимогам регіональних ринків праці, що призводить до посилення дисбалансу між попитом та пропозицією на цих ринках.* Навіть за достатньо високої конкурентоспроможності випускників закладів професійно-технічної освіти (за окремими професіями), за даними Державної служби статистики України, частка безробітного населення з професійно-технічною освітою у складі населення віком 15-24 роки у 2018 році складала 27,3 %. Це свідчить про значні проблеми із забезпеченням практикоорієнтованого змісту освіти, спрямованого на закріплення отриманих знань та навичок у процесі розвитку професійної компетентності.

Серед причин, що обмежують покращення якості освітніх послуг, які надаються закладами професійно-технічної освіти, слід відзначити:

1) **недостатньо ефективне партнерство між закладами професійно-технічної освіти та роботодавцями стосовно поліпшення якості освітніх послуг**, яке проявляється через повільні темпи поширення дуальної форми навчання; незацікавленість роботодавців у фінансуванні та управлінні закладами професійно-технічної освіти; модернізації матеріально-технічної бази цих закладів. Невідповідність рівня професійно-практичної підготовки учнів / слухачів закладів професійно-технічної освіти вимогам виробництва; недостатньо високі темпи запровадження стандартів професійної освіти на модульно-компетентнісній основі; обмежені можливості розвитку професійної компетентності викладачів та майстрів виробничого навчання суттєво ускладнюють можливості поширення дуальної форми навчання як основи збалансування розвитку регіональних ринків праці та системи підготовки робітничих кадрів.

Так, відповідно до результатів дослідження ринку праці Рівненської області щодо наявної професійної структури та перспективних кадрових потреб підприємств, 51 % з опитаних роботодавців не демонструє готовність розвитку співпраці із закладами професійно-технічної освіти. Майже третина респондентів (28,6 %) готова брати на практику учнів, а 14,1 % готові надавати поради щодо

розробки та вдосконалення навчальних програм. Лише невелика частка роботодавців зазначила можливість матеріальної підтримки закладів освіти, зокрема через надання витратних матеріалів (4 %) та обладнання (2 %) ⁴;

2) недосконалість системи оцінки та моніторингу працевлаштування випускників як одного з індикаторів оцінювання якості освітніх послуг, що надаються закладами професійно-технічної освіти. Відсутність системних моніторингових оцінок реалізації професійних траєкторій розвитку кар'єри випускників закладів освіти може значно ускладнити моделювання перспектив змін кадрової потреби економіки регіону, визначення рівня їх працевлаштування як критерію формування регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів;

3) невисока результативність процесу формування регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів, проведення моніторингових досліджень потреб регіонального ринку праці за участі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, роботодавців, регіональних рад професійної освіти, профспілок, закладів професійно-технічної освіти. Затверджені методичні рекомендації щодо формування регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів ⁵, які передбачають погодження поданих закладами професійної освіти пропозицій з регіональними радами професійно-технічної освіти та місцевими органами влади, з урахуванням прогнозних показників потреби у кадрах на регіональному ринку праці та обсягів видатків бюджетів, недостатньо чітко визначають алгоритм встановлення рівня задоволення заявлених потреб регіону у кадрах з відповідною освітою. Водночас, обмежені можливості статистичної оцінки чисельності та статево-вікової структури населення (як результат порушення періодичності проведення Всеукраїнського перепису населення України), відсутність надійних даних щодо професійно-кваліфікаційної структури зайнятого населення та перспектив її змін з урахуванням регіональних стратегій розвитку значно ускладнюють процес розрахунку прогнозних показників потреби у кадрах на регіональному ринку праці.

Зазначене потребує запровадження дієвих заходів регіональної політики зайнятості, спрямованих поліпшення якості підготовки робітничих кадрів та забезпечення ефективного використання трудового потенціалу шляхом посилення практико орієнтованого змісту освітніх програм, покращення інформаційного забезпечення моніторингу та прогнозування розвитку ринків праці на рівні регіонів за рахунок впровадження ефективних механізмів координації потреб стейкхолдерів при формуванні регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів, розробленні середньострокових прогнозів розвитку регіональних ринків праці.

⁴ Аналітичне дослідження «Ринок праці Рівненської області». Волинський ресурсний центр. URL: <http://kariera.in.ua/Labor%20market%20research%20Lviv%20region%202018.pdf>

⁵ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 994-р